

Заверуха Олена Володимирівна

Докторант

Міжнародна Академія управління персоналом,

м. Київ,

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ НА РОЗВИТОК АВТОНОМНОСТІ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Основним завданням розвитку у підлітковому віці є досягнення автономності як здатності до самостійного визначення життєвих шляхів, до здійснення особистісного, вільного вибору, впевненості у собі; тому нормальний процес розвитку автономності у підлітковому віці буде визначати в подальшому успішність життєвого шляху особистості в цілому.

Слід зауважити, що підлітковий вік – це період вікової кризи, зміст якої полягає в задоволенні підлітком потреби в самопізнанні і самоствердженні через боротьбу за незалежність у відносно безпечних умовах, яка не набуває крайніх форм, при цьому кризові симптоми – це епізодичні явища, інтенсивність і способи вираження яких різні. Особливості прояву і перебігу підліткової кризи визначаються конкретними соціальними умовами, положенням підлітка у світі дорослих [2].

Багато авторів, серед яких А. О. Реан, І. С. Кон, Д. Й. Фельдштейн та інші, які займаються проблемами вікової психології, вважають, що потреба в автономності – це потреба в самостійності, незалежності, свободі; бажання прийняти на себе права і обов'язки дорослої людини і акцент тут ставиться саме на батьківсько-дитячих відносинах [3; 5]. На думку вчених, одним з найважливіших завдань, які необхідно вирішити у підлітковому віці, є завдання досягнення підлітком певної автономності, незалежності від батьків. Вони вважають, що бути дорослим – значить самостійно мислити, самостійно приймати рішення, навчитися саморегуляції та самоконтролю. Ці завдання неможливо вирішити до тих пір, поки людина повністю залежить від когось, поки вона знаходиться під невсипним контролем та

опікою батьків. Тому підлітку важливо, щоб світ дорослих допоміг йому віднайти цю самостійність та незалежність, інакше йому доведеться завойовувати їх самому, а в цьому випадку неминучі конфлікти [3].

Однак, поняття незалежності не означає повного відчуження підлітка від батьків чи інших значимих для нього дорослих. На думку багатьох дослідників підліткового віку (І. С. Кон, Г. Крайг, Ф. Райс, А. О. Реан та ін.) необхідно враховувати батьківський вплив, що продовжується на дітей у період всього підліткового віку, юності та навіть пізніше [1; 4]. При цьому, з однієї сторони, батьки повинні забезпечити дітям відчуття захищеності та підтримки, а з іншої – сприяти тому, щоб їхні діти ставали незалежними, дієздатними дорослими. Адже, тільки відчуваючи свою захищеність, підліток здатен стати незалежним та автономним. Таким чином, батькам слід засвоїти, що у виокремленні та самоствердженні підлітка немає нічого загрозливого; це відповідає віку та відіграє вирішальну роль у розвитку.

Основні труднощі взаємодій з підлітками можуть бути зумовленими позиціями спілкування дорослих. Так, Д. Шеффер наголошує на дослідженнях Е. Еріксона та інших вчених, де стверджується, що протягом дитинства та підліткового віку особливо важливими є два аспекти *батьківського функціонування: батьківське прийняття / чуйність та батьківська вимогливість / контроль* (іноді її називають *вседозволеністю / обмеженням*). *Прийняття / чуйність* – це міра, в якій батьки проявляють підтримку та увагу до потреб своїх дітей та готові надати любов та похвалу, коли діти відповідають їх очікуванням. Виявляючи прийняття, чуйні батьки часто хвалять та заохочують своїх дітей – підлітків, хоча можуть стати достатньо критичними при неправильній поведінці підлітка. На противагу цьому, менш чуйні батьки часто відчутно принижують, критикують, карають або ігнорують своїх дітей – підлітків та рідко повідомляють, що люблять та цінують їх. *Вимогливість / контроль* – це об'єм вимог та контролю батьків по відношенню до своїх дітей – підлітків. Вимогливі/контролюючі батьки встановлюють правила та очікують, їхні

діти – підлітки будуть їм слідувати, уважно перевіряють їх дії, щоб впевнитись у виконанні правил. Менш вимогливі та контролюючі батьки менше обмежують дітей – підлітків, надають їм більше свободи, щоб ті могли слідувати своїм інтересам та самостійно вирішувати, що їм робити. Автори наголошують, що прийняття та чуйність батьків звичайно краще за відкидання та байдужість, адже тепле та чуйне батьківське функціонування постійно пов'язане з такими результатами, як емоційна прихильність, соціально-направлена орієнтація та хороші відносини з однолітками, висока самоповага, самостійність, автономність підлітків [6].

Таким чином, батьки повинні допомогти підлітку в цей кризовий для нього час: зберегти своє значення в якості джерела емоційного тепла та підтримки, забезпечити базисне відчуття безпеки, вселити в підлітка впевненість в своїх силах.

Література

1. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг, Д. Бокум. – СПб.: Питер, 2008. – 940 с.
2. Поліщук В. М. Криза 13 років: феноменологія, проблеми: Монографія / В. М. Поліщук. - К.: «Університетська книга», 2006. – 187 с.
3. Психология подростка. Полное руководство / под общ. ред. А. А. Реана. – СПб.: Прайм – ЕВРОЗНАК, 2008. – 504 с.
4. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс. – СПб.: Питер, 2000. – 616 с.
5. Фельдштейн Д. И. Психологические аспекты изучения современного подростка / Д. И. Фельдштейн // Вопросы психологии, 1983. - № 1. – С. 33-42.
6. Шэффер Д. Дети и подростки: психология развития / Д. Шэффер. – 6-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 976 с.